

L.TOLSTOJUS

GAISRAS

L.TOLSTOJUS

GAISRAS

PADOKINTA
1952

VALSTYBINĖ
GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA

1948.

AR DAUG ŽMOGUI ŽEMĖS REIKIA

I

Atvažiavo iš miesto vyresnioji sesuo pas jaunesniają į kaimą. Vyresnioji buvo už pirklio mieste, o jaunesnioji už mužiko kaime. Seserys geria arbatą, kalbasi. Ėmė vyresnioji sesuo pūstis — savo miestiskąjį gyvenimą girti: kaip ji mieste erdviai ir švariai gyvena ir vaikščioja, kaip ji vaikus rédo, kaip saldžiai valgo ir geria, kap vėžinasi, linksminasi ir į teatrus važinėja.

Skaudu pasidarė jaunesniajai seseriai, ir ji pradėjo pirklių gyvenimą žeminti, o savo kaimiškajį aukštinti.

— Nekeisčiau aš, — sako, — savo gyvenimo į tavąjį. Nors ir pilkas mūsų gyvenimas, tačiau baimės nepažystame. Jūs, beje, švariau gyvenate, bet arba daug pelnote, arba visai prapelnote. Ir patarlė yra: kas daug pelno, tas daug ir išleidžia. Būna ir taip: šiandien turtingas, o rytoj palangėmis slankioji. O mūsų mužikiškas darbas tikresnis: mužiko pilvas mažas, bet nelepus; turtingi nebūsime, tačiau sotūs būsime.

Pradėjo vyresnioji sesuo kalbėti:

— Sotumas tai ne koks, — su kiaulėmis ir veršiais! Nei pasipuoši, nei pasisvečiuosi! Kad ir kaip beplušėtū

tavo vyras, kaip gyvenate mėšle, taip ir numirsite, ir vaikams tas pats bus.

— O ką gi, — sako jaunesnioji, — mūsų toks darbas. Betgi tvirtai laikomės, niekam nesilenkiame, nieko nesibijome. O jūs mieste vis pagundomis gyvenate; šiandien gerai, o rytoj pasisuks nelabasis, — žiūrėk, ir suvilios tavo vyra ar prie kortų, ar prie vyno, ar prie kokios gražuolės. Ir nueis viskas vėjais. Argi nebūna?

Klausėsi Pachomas, šeimininkas, ant krosnies tūsodamas, ką bobos šneka.

— Tatai, — sako, — tikra tiesa. Kai tokie kaip mes iš mažens ją, žemę motiną, varto ir pervarto, tai kvailystė į galvą taip ir nejsisuka. Tik vargas — žemės maža! O būtų žemės ligi valiai, tai aš nieko, netgi paties velnio nebijočiau!

Baigė gerti bobos arbata, pašnekéjo dar apie aprédus, nukraustė indus, sugulė.

O velnias už krosnies tupéjo, viską girdėjo. Nudžiugo jis, kad valstiečio žmona vyra į pagyras įtraukė: giriasi, kad jis turėtų žemės, tai jo ir pats velnias neprigriebtų.

„Gerai, — mano, — mudu pasiginčysime; aš tau duosiu daug žemės. Žeme tave ir prigriebsiu.“

II

Greta mužikų gyveno ne kažin kokia poniuotė. Ji tuoju 120 dešimtinių žemės. Prieš tai ji su mužikais gyveno taikiai — neskriaudė. Bet jai parsisamdė atsargos kareivis ūkvaizdžiu ir mužikus pradėjo kamuoti baudomis. Kad ir kaip saugojasi Pachomas, bet arba arklys į avižas išpruks, arba karvė į sodą užklrys, arba veršiai į pievas sueis, — už viską bauda.

Susimoka Pachomas ir namiškius plūsta ir muša. Ir daug bėdų iš to ūkvaizdžio per vasarą patyrė Pachomas. Ir džiaugėsi, kad gyvuliai jau namie, — nors ir gaila pašaro, bet baimės néra.

Pasklido žiemą gandas, kad parduoda ponia žemę ir kad lygstasi ją pirkti vieškelio sargas. Išgirdo mužikai, aikteléjo. „Na, — galvoja, — atiteks žemę sargui, užkankins baudomis labiau negu ponia. Mums be šios žemės gyventi negalima, mes visi jos apsupti.“ Atėjo mužikai pas ponią visi drauge, émė prašyti, kad neparduotų sargui, o jiems perleistų. Pažadėjo brangiau užmokėti. Sutiko ponia. Pradėjo mužikai drauge tartis visą žemę pirkti; susirinko ir kartą, ir kitą į sueigas — nesusitarė. Suardo jas nelabasis, niekaip negali susitarti. Ir nuspren-dé mužikai atskirai pirkti, kiek kuris pajëgs. Ponias ir šitaip sutiko. Išgirdo Pacnomas, kad pirko iš ponios 20 dešimtinių kaimynas ir ši pusę pinigų jam išdésté išmokėti per metus. Pavydu pasidaré Pachomui: „Išpirks, — galvoja, — visą žemę, aš liksiu be niekur nieko.“ Émė su žmona tartis.

— Žmonės perka, reikia, — sako, — ir mums pirkti bent dešimtį dešimtinių. Kitaip gyventi nebegalima: nuvargino ūkvaizdis baudomis.

Apmastė, kaip pirkti. Šimtą rublių jie buvo atidėjė, ir kumeliuką pardavė, ir pusę bičių, ir sūnų išleido bernauti, ir dar iš svainio pasiskolino, ir susidaré pusę pinigų.

Sudaré Pachomas pinigus, pasirinko žemę, 15 dešimtinių su miškeliu, ir nuéjo pas ponią derétis. Išsideréjo 15 dešimtinių, sukirto rankomis ir rankpinigių davé. Nuvažiavo į miestą, pirkimo raštus sudaré, pinigų pusę atidavé, likusius įsipareigojo sumokėti per dvejus metus.

Ir įsigijo Pachomas žemés. Pasiskolino Pachomas séklos, apséjo pirktają žemę; užderéjo gerai. Per vienerius

metus sumokėjo skolą ir ponai, ir svainiui. Ir tapo Pachomas dvarininku: savo žemę arė ir sėjo, savo žemėje šienavo, iš savo žemės baslius karto ir savo žemėje gyvulius ganė. Išvažiuos Pachomas į savo amžiną žemę arti arba ateis želmenų ir pievų pasižiūrėti, — neatsidziaugia. Pagaliau ir žolę, jam rodos, auga, ir gélés joje žydi visai kitaip. Būdavo, pravažiuojti pro šią žemę — žemė kaip žemė, o dabar šioji žemė visai kitokia pasidarė.

III

Taip gyvena Pachomas, džiaugiasi. Viskas būtų gerai, tik mužikai pradėjo nuganyti Pachomo javus ir pievas. Gražumu prašé, vis nesiliauja: tai piemenys suleis karves į pievas, tai arkliai iš naktigonės įeis į javus. Ir išvarydavo Pachomas, ir dovanodavo, vis nesibylinėjo, paskui įgriso, pradėjo valsčiuje skustis. Ir žino, kad dėl ankštumo, o ne tyčiomis taip daro mužikai, tačiau mano: „Bet negalima ir nuolaidžiauti, šiaip jie viską nuganys. Reikia pamokyti.“

Taip pamokė per teismą kartą, pamokė antrą, nubaudė vieną, kitą. Pradėjo kaimynai mužikai ant Pachomo širsti; émė kartą kitą ir tyčiomis suleisti. Įsibrové kažkas naktį į miškelį, dešimtį liepaičių karnoms nupiovė. Važiuoja Pachomas mišku — žiūri, baltuoja. Privažiavo — nulupti kamienėliai guli, ir kelmeliai stypso. Nors kraštutines iš krūmo būtų nupioves, vieną palikęs, o čia piktdarys iš eilės visas nuvalė. Įniršo Pachomas: „Ak, — galvoja, — sužinočiau, kas tatai padarė; aš jam tikrai atkeršyčiau.“ Galvojo, galvojo, kas: „Daugiau niekas, — mano, — kaip Siomka.“ Nuéjo į Siomkos kiemą ieškoti, Pachomas, kad tai Semiono darbas. Iteikė prašymą. Pa-

šaukė į teismą. Teisė, teisė — išteisino mužiką: įrodymų nesą. Pachomas dar labiau įsižeidė; su seniūnu ir su teisėju išsibarė. „Jūs, — sako, — vagims ranką tiesiate. Jeigu patys teisūs būtute, vagių neišteisintute.“ Susivaidijo Pachomas ir su teisėjais, ir su kaimynais. Pradėjo jį ir raudonu gaidžiu gąsdinti. Pachomui žeméje gyventi pasidarė erdviau, o tarp žmonių ankščiau.

Ir tuo metu pasklido gandas, kad žmonės keliasi į naujas vietas. Ir galvoja Pachomas: „Man pačiam iš savo žemės keltis nėra ko, o štai jeigu iš mūsiškių kas nors išsikeltų, mums būtų erdviau. Aš jų žemę pasiimčiau, aplink save sutelkčiau; gyvenimas geresnis pasidarytų. O šiaip vis ankšta.“

Sėdi kartą Pachomas namie, ir užeina praeivis mužikas. Įsileido nakvoti mužiką, pavalgydino, išsikalbėjo, — iš kur, girdi, dievas nešas? Sakosi mužikas einas iš žemumos, iš už Volgos, ten esą dirbęs. Žodis po žodžio, pasakoja mužikas, kaip ten žmonės įsikurti keliauja. Pasakoja: „Apsigyveno ten jie, įsirašė į bendruomenę, ir atrėžė jiems po 10 dešimtinių kiekvienai galvai. O žemė tokia, — sako, — kad pasėjo rugius, tai šiaudai — arklio nematyti, o tankūs — kad penkios saujos — ir pėdas. Vienas mužikas, — sako, — visai nuskureš, plikomis rankomis atsikélé, o dabar šešetas arklių, dvi karvės.“

Įsiliepsnojo Pachomo širdis. Galvoja: „Ko gi čia susigrūdus skursti, jei galima gerai gyventi. Parduosiu čia ir žemę, ir namus; ten už šiuos pinigus pasistatysi ir viską įsikursiu. O čia šitoje ankštumoje — vienas vargas. Tiktai pačiam viską išmintagei patirti reikia.“

Išsirengė vasaros metui, išvyko. Ligi Samaros Volga žemyn plaukė garlaiviu, paskui apie 400 varstų nuėjo pėscias. Priėjo ligi vietas. Viskas tikrai taip. Gyvena mužikai erdviai, po 10 dešimtinių kiekvienam atrėžta, ir į bendruomenę priima su noru. O jeigu kuris su pini-

gėliais, pirk, be paskiriamos, kiek nori, po tris rublius pačios geriausios žemės; galima pirkti iki valiai!

Pachomas viską sužinojo, rudenipop grįžo namo, pradėjo viską išpardavinėti. Pardavė žemę su pelnu, pardavė savo namus, pardavė visus gyvulius, išsiraše iš bendruomenės, sulaukė pavasario ir išvyko su šeima į naują vietą.

IV

Atvyko Pachomas su šeima į nausėdiją, dideliame kaimie išsiraše iš bendruomenė. Seniams suruošė išgertuvės, visus raštus išgavo. Priémė Pachomą, atréžė jo penkioms galvoms dalijamos žemės 50 dešimtinių įvairiuose laukuose, išskiriant ganyklą. Pasistatė trobas Pachomas, gyvulių išsigijo. Tiktai gautosios žemės, palyginant su anksčiau turėtąja, trigubai daugiau pasidarė. Ir žemė derlinga. Gyvenimas, palyginant su tuo, kur seniau buvo, dešimteriopai geresnis. Ir ariamos žemės, ir pašarų iki valiai. Gyvulių kiek nori laikyk.

Iš pradžių, kol statési ir kūrési, gera atrodė Pachomui, bet apsiprato — ir ant šitos žemės ankšta pasirodė. Paséjo pirmaisiais metais Pachomas kviečius gautojoje žemėje, — geri užderėjo. Išismagino jis kviečius séti, o gautosios žemės maža. Ir kokia yra, netinka. Kviečius ten ašuotynéje arba dirvone séja. Paséja vienerius metus, dvejus ir užleidžia, kol vél ašuotémis apauga. O tokios žemės mégėjų daug, visiems nepakanka. Taip pat dél jos ginčai; kurie turtingesni — nori patys séti, o neturtingieji atiduoda pirkliams už mokesčius. Išigide Pachomas daugiau paséti. Nuvyko kitais metais pas pirkli, nusinuomojo žemės metams. Paséjo daugiau — uždejė gerai; bet toli nuo kaimo: apie 15 varstų vežti reikia. Mato — apygardoje pirkliai mužikai vienkiemiuose

gyvena, turtėja. „Daug geriau, — galvoja Pachomas, — jeigu taip pat amžinam naudojimui nusipirkčiau ir vienkiemį įsikurčiau. Viskas arti būtų.“ Ir pradėjo galvoti Pachomas, kaip žemės nusipirkti amžinam naudojimui.

Taip praleido Pachomas trejetą metų. Nuomojo žemę, kviečius sėjo. Metai pasitaikė geri, kviečiai gerai derėjo, ir pinigų atliekamą atsirado. Tik gyvenk ir gyvenk, bet nusibodo Pachomui kasmet iš žmonių žemę nuomoti, dėl žemės laiką gaišti: kur gerėlesnė žemelė, tuoju užpuola mužikai, viską išgraibsto; nesuspėjo nusinuomoti, ir néra kur sėti. Arba vėl, nusinuomojo 3-siems metams su pirkliu pusiau ganyklą iš mužikų; ir suaré jau, bet mužikai susibylinėjo, taip ir pražuvo darbas. „Jeigu sava žemė būtų, — galvoja, — niekam nesilankstytum, ir bédos nebūtų.“

Ir pradėjo Pachomas teirautis, kur pirkti žemės amžinam naudojimui. Ir pakliuvo ant mužiko. Buvo nusipirkęs mužikas 500 dešimtinių, bet jis nusigynė ir parduoda pusvelčiui. Pradėjo Pachomas lygtis su juo. Tarési, tarési — sulygo už 1500 rub., pusės pinigų palauks. Visai jau buvo sulygę, bet kartą pas Pachomą į kiemą užsuka pravažiuojantis pirklys pasišerti. Pagérė arbatėlės, pakalbėjo. Pasakoja pirklys, kad jis važiuoja iš tolimosios Baškirijos. Ten, pasakoja, pirkęs iš baškirų žemės maždaug 5 tūkstančius dešimtinių. Ir atsiėję iš viso 1000 rublių. Ėmė klausinėti Pachomas. Papasakojo pirklys. „Tiktai, — sako, — senius visiškai patenkinau. Chalatų, kilimų išdovanojau maždaug už 100 rublių, ir dėžę arbatos, ir pagirdžiau vyneliu, kurie geria. Ir po 20 kap. už dešimtinę paémė.“ Parodo pirkimo raštą. „Žemė, — sako, — prie upeliuko, ir stepė visa priaugusi ašuočių.“ Pradėjo klausinėti Pachomas, kaip ir kas. „Žemės, — sako pirklys, — ten neapeisi nė per metus: viskas baškirų. O žmonės nesumanūs, kaip avinai. Galima beveik

veltui imti." — „Na, — galvoja Pachomas, — kam gi man už savo 1000 rub. 500 dešimtinių pirkti ir dar skolą ant sprando užsikrauti. O čia už 1000 rublių kiek įsi-gysiu!"

V

Išklausinéjo Pachomas, kaip nuvykti, ir, vös tik išleidęs pirkli, émë rengtis pats važiuoti. Namus paliko žmonai prižiūréti, o pats išsirengé drauge su bernu, išvyko. Užvažiavo į miestą, nupirko dėžę arbatos, dovanų, vyno, — visko, kaip saké pirklys. Važiavo, važiavo, 500 varstų nuvažiavo. Septintą parą privažiavo baškirų stovyklą. Viskas taip, kaip pirklys saké. Gyvena visi stépeje, prie upeliuko, veltinése palapinése. Patys nearia ir duonos nevalgo. O stepése kaimenémis galvijai ir arkliai vaikščioja. Už palapinių kumeliukai pririšti, ir pas juos du kartus per dieną atgena jų motinas; kumelių pieną melžia ir iš jo kumisą daro. Bobos kumisą plaka ir daro sūri, o vyrai nieko neveikia — tik kumisą ir arbatą geria, avieną valgo ir dūdelémis dūduoja. Visi dailūs, linksmi, visą vasarą švenčia. Žmonės visai tam-sūs ir rusiškai nemoka, tačiau meilūs.

Vos tik pamatę Pachomą, išlindo baškirai iš palapinių, apspito svečią. Atsirado vertéjas. Pasaké jam Pachomas, kad dėl žemés atvyko. Nudžiugo baškirai, pagriebé Pachomą, nusivedé jį į gražią palapinę, pasodino ant kili-mų, padéjo jam pükų priegalvélius, susédo aplink, émë vaišinti arbata, kumisu. Aviną papiové ir avienos pri-valgydino. Išémé Pachomas iš tarantaso dovanas, émë baškirams dalyti. Apdovanojo Pachomas baškirus dovanomis ir arbatą padalijo. Džiaugési baškirai. Burbéjo, burbéjo tarp saveš, paskui liepé vertéjui sakyti.

— Liepia tau pasakyti, — sako vertéjas, — kad jie

tave pamilo ir kad pas mus tokas paproty — svečiu teikti visokiu malonumą ir už dovanas atsidovanoti. Tu mus apdovanojai; dabar pasakyk, kas tau pas mus patinka, kad galėtume tave apdovanoti?

— Man labiausiai patiko, — sako Pachomas, — jūsų žemė. Pas mus, sako, ant žemės ankšta, ir ta pati nualinta, o pas jus žemės daug ir žemė gera. Aš tokios ir matęs nesu.

Išvertė vertėjas. Pasikalbėjo, pasikalbėjo baškirai. Ne supranta Pachomas, ką jie kalbasi, bet mato, kad linksimi, kažko šūkauja, juokiasi. Paskui nurimo, žiūri į Pachomą, o vertėjas sako:

„Liepia, — sako, — jie tau pasakyti, kad už tavo gėrybes mielai tau kiek nori žemės atiduos. Tiktai ranka parodyk, kokios, — ir tavo bus.“

Jie dar pasikalbėjo ir émė kažko ginčytis. Ir paklausė Pachomas, dėl ko ginčijasi. Vertėjas pasakė:

— Vieni sako, kad reikia dėl žemės seniūnā atsklausti, nes be jo esą negalima. O kiti sako, kad esą galima ir be jo.

VI

Ginčiasi baškirai, ir staiga įeina žmogus lapės kailio kepure. Visi nutilo ir atsistojo. Vertėjas ir sako: „Tai pats seniūnas.“ Pachomas tuoju paémė geriausią chalatą ir dar 5 svarus arbatos ir įteikė seniūnui. Priémė seniūnas ir atsisédo priešakyje. Ir baškirai tuoju pradėjo jam kažką sakyti. Klausé, klausé seniūnas, linktelėjo galva, kad jie nutiltų, ir Pachomui pradėjo sakyti rusiškai.

— Ką gi, — sako, — galima. Imk, kur patinka. Žemės daug.

„Kaipgi aš imsiu, kiek noriu, — mano Pachomas. —

Reikia gi kaip nors užtvirtinti. Šiaip pasakys — tavo, o paskui atims."

— Dėkoju jums, — sako, — už gerą žodį. Žemės juk turite daug, o man nedaug tereikia. Kad tik žinočiau, kuri bus mano. Vis dėlto jau kaip nors reikia atmatuoti ir man užtvirtinti. Nes ir mirtis, ir gyvybė dievo valioje. Jūs, geri žmonės, duodate, o atsitiks — jūsų vaikai atims.

— Tavo teisybė, — sako seniūnas, — galima ir užtvirtinti.

Pachomas émė kalbéti:

— Aš štai girdējau, pas jus pirklys buvo. Jam taip pat žemelės padovanojote ir pirkimo raštus sudaréte; tai ir man taip pat.

Seniūnas viską suprato.

— Visa tai galima, — sako. — Mes ir raštininką turime, ir į miestą nuvažiuosime, ir visus antspaudus pridésime.

— O kokia kaina bus? — sako Pachomas.

— Kaina pas mus viena: 1000 rub. už dieną.

Nesuprato Pachomas.

— Koks tai matas — diena? Kiek joje dešimtinių bus?

— Mes, — sako, — šitaip nemokame skaičiuoti. Bet mes parduodame dienomis; kiek apeisi per dieną, tai ir tavo, o dienos kaina 1000 rublių.

Nustebuo Pachomas.

— Bet juk tai, — sako, — per dieną apéjus, bus daug žemės.

Nusijuokė seniūnas.

— Visa tavo! — sako. — Tiktai viena sąlyga: jeigu per dieną atgal neateisi į tą vietą, iš kurios išvyks, dingsta tavo pinigai.

— Betgi, — sako Pachomas, — ar pažyméti, kur pra-eisiu?

— Ogi mes apsistosime ant tos vietas, kur tu pasirinksi, mes stovėsime, o tu eik, daryk apskritimą; pasiimk kastuvėlį ir, kur reikia, pažymėk, kampuose duobelės iškask, velénėles sukrauk, paskui nuo duobelės ligi duobelės plūgu nuarsime. Kokį nori plotą apimk, tik-tai iki saulėlydžio ateik į tą pačią vietą, iš kurios išvykai. Ką apeisi, viskas tavo.

Nudžiugo Pachomas. Nusprendė anksti išvažiuoti. Pakalbėjo, dar pagérė kumiso, avienos pavalgė, dar arbatos atsigérė; atėjo nakties metas. Paguldė Pachomą ant duknų, ir baškirai išsiskirstė. Pažadėjo rytoj auštant susirinkti, ligi saulės į vietą išvykti.

VII

Atsigulė Pachomas ant duknų ir neužmiega, vis apie žemę galvoja. „Pasiglemšiu, — mano, — didelį plotą. Bent 50 varstų apeisiu per dieną. Diena šiandien kaip metai; 50-yje varstų žemės bus tiek ir tiek. Kur blosesnė — parduosiu arba mužikams perleisiu, o mégiamiausią atrinksiu, pats ant jos įsikursiu. Bent du plūgus jaučių įsigysiu, porą žmonių bernauti pasisamdysiu; bent pus-šimtį dešimtinių arsiu, o likusioje galvijus ganysiu.“

Neužmigo visą naktį Pachomas. Tik prieš auštant užsnūdo. Vos užsnūdės, jis ir sapnuoja. Sapnuoja, kad jis lyg guli toje pačioje palapinėje ir girdi lauke kažką kvatojant. Ir jis lyg įsigeidė pažiūrėti, kas toks juokiasi; jis atsikélė, išėjo iš palapinės ir mato — prieš palapinę sėdi tas pats baškirų seniūnas, abiem rankomis nusitvėrės už pilvo, leipsta juokais, kažkam kvatoja. Priėjo jis ir paklausė: „Kodėl juokiesi?“ Ir mato, lyg tatai ne baškirų seniūnas, o pirklys, kuris aną dieną pas jį užvažiavo, apie žemę pasakojo. Ir vos paklausė pirkli: „Ar tu se-

nai čia?", o šis jau nebe pirklys, bet tas pats mužikas, kuris anksčiau iš žemupio buvo užėjęs. Ir mato Pachomas, kad lyg tatai ir ne mužikas, bet pats velnias, suragais ir kanopomis, sėdi, kvatoja, o priešais jį guli basas žmogus, tik su marškiniais ir kelnémis. Ir Pachomas lyg pasižiūrėjo labiau sutelkės démesį, kas tatai per žmogus. Ir mato, kad žmogus nebe gyvas ir kad tatai — jis pats. Pasibaisėjo Pachomas ir pabudo. Pabudo. „Ko neprisapnuoji", galvoja. Apsidairé; pro atdaras duris mato — jau balzganoja, švisti pradeda. Pakilo Pachomas, pažadino berną tarantase, liepė pakinkyti ir nuéjo baškirų žadinti.

— Metas, — sako, — į stepę vykti, atmatuoti.

Sukilo baškirai, susirinko visi, ir seniūnas atėjo. Baškirai vél kumisą pradėjo gerti, norėjo Pachomą pavaišinti arbata, bet jis nelaukė.

— Jeigu vykti, tai vykti, — sako, — metas.

VIII

Susirinko baškirai, sėdo — kas raiti, kas į tarantasus, išvyko. O Pachomas su bernu savo tarantaséliu išvažiavo ir kastuvėlį pasiémė. Atvyko į stepę, aušta. Užvažiavo ant kalvelés, baškiriškai — ant šichano. Išlipo iš tarantas, nusėdo nuo arklių, susitelkė į krūvą. Priėjo prie Pachomo seniūnas, parodė ranka.

— Štai, — sako, — viskas mūsų, kiek akimi apžvelgi. Pasirink, kuri patinka.

Užsidegė Pachomo akys: visa žemė ašuotėmis apausi, lygi kaip delnas, juoda kaip aguona, o kur lomėlė — tai įvairi žolė, žolės ligi krūtinės.

Nusiémė seniūnas lapės kailio kepure, padėjo ant žemės.

— Štai, — sako, — bus žymė. Nuo čia išeik, čia ateik.
Kiek apeisi, viskas tavo bus.

Išsiémė Pachomas pinigus, padéjo į kepurę, nusivilko durtinį, vienu pavalkčiu likosi, papilvę standžiau persi-juosė diržu, susiveržė, krepšeli su duona į užantį už-bruko, pléčką su vandeniu prie diržo prisirišo, patempé aulus, paémė iš berno kastuvėli, pasiruošė eiti. Galvojo, galvojo, kurioje pusėje imti, — visur gerai. Galvoja — vis tiek: eisiu į saulétekio puse. Atsistojo veidu į saulę, pasimaigė, laukia, kad pasirodytų ji iš už pakraščio. Mąsto — né trupučio negaišiu. Vėsuma ir eiti leng-viau. Vos iš už pakraščio suspindėjo saulė, Pachomas ant pečių užsimetė kastuvėli ir pasileido į stepę.

Nuéjo Pachomas nelétai, negreitai. Nutolo apie varstą, sustojo, iškasė duobelę ir velénèles vieną ant kitos su-krovė, kad žymiau būtų. Nuéjo toliau. Pradėjo išsiju-dinti, émė ir žingsnį didinti. Kiek paéjėjės, iškasė dar kitą duobelę.

Atsigréžė Pachomas. Saulés apšviestas gerai matyti šichanas, ir žmonės stovi, ir tarantasų ratų apkaustai blizga. Spéja Pachomas, kad apie 5 varstus yra nuéjes. Pradėjo apšilti, nusivilko pavalkti, užsimetė ant peties, nudrožė toliau. Nutolo dar apie penkis varstus. Šilta pasidarė. Pažvelgė į saulutę — jau pusryčių metas.

„Vienas ruožas nueitas, — galvoja Pachomas. — O jų keturi per dieną, dar anksti pasukti. Palauk, tiktais nusi-ausiu.“ Prisėdo, nusiauvé, batus už diržo, nuéjo toliau. Lengva eiti pasidarė. Galvoja: „Na, nueisiu dar apie penketą varstų, tada į kairę pasuksiu. Vieta gi labai gera, palikti gaila. Kuo toliau, tuo geresnė.“ Dar patraukė tie-siai. Atsigréžė — šichanas jau vos matyti, žmonės ant jo kaip skruzdéliukės juoduoją ir kažkas vos blizga.

„Na, — galvoja Pachomas, — į šią pusę pakankamai išigavau; reikia pasukti. Bet ir sušutau — gerti norisi.“

Sustojo, iškasė didesnę duobelę, sukrové velénéles, atsi-
rišo pléką, atsigéré ir pasuko stačiai į kairę. Ėjo jis,
éjo, priéjo aukštą žolę, ir karšta pasidaré.

Pachomas émė pavargti; pažvelgé jis į saulutę, ma-
to — patys pietūs. „Na, — galvoja, — pasilséti reikia.“
Sustojo Pachomas, prisédo. Pavalgé duonos su vandeniu,
bet neprigulé: galvoja — prigulsi, tai ir užmigsi. Truputį
pasédéjės, nudrožé toliau. Iš pradžių lengvai éjo. Pa-
valgius jégų atsirado. Bet jau labai karšta pasidaré, taip
pat ir miegas imti pradéjo; tačiau vis eina, galvoja —
valandą pakentési, o amžių gyvensi.

Dar daug nuéjo ir į šitą puse, jau noréjo pasuktį į
kairę, bet žiūri — drégną lomelepriéjo; gaila palikti.
Galvoja, „čia geri linai užaug“^s. Véi nudrožé tiesiai.
Užgriebé lomelep, už lomelés iškasé duobutę, užsuko ant-
rą kampą. Atsigrīžo Pachomas į šichaną: nuo šilumos
apsitrauké rūku, ore kažkas supasi ir pro tirštą rūką
ant šichano vos matyti žmonés — ligi jų bus apie 15
varstų. „Na, — galvoja Pachomas, — ilgas kraštines pa-
émiau, šitą reikia trumpesnę imti.“ Nudrožé trečiąja
kraštine, émė žingsnį didinti. Pasižiūréjo į saulę — ši
jau į pavakarius slenka, o trečiąja kraštine tik apie
du varstus nuéjo. Ir ligi vietas vis tie patys 15 varstų.
„Ne, — galvoja, — nors gavynys bus ir kreivas, bet
reikia tiesiai skubéti. Neužgriebti bereikalingo. O žemės
jau ir taip daug.“ Paskubomis iškasé Pachomas duobutę
ir pasuko tiesiai į šichaną.

IX

Eina Pachomas tiesiai į šichaną, ir jau sunku jam
pasidaré. Išprakaitavo, basomis susiréžé ir atsimušé ko-
jas, be to, ir pakirsti émę. Pasilséti norisi, bet negali-

ma, — iki saulėlydžio nespési prieiti. Saulė nelaukia, vis leidžiasi ir leidžiasi. „Ak, — galvoja, — ar neapsirikau, ar ne per daug aprépiau? O jeigu nespésiu?" Pasižiūri priešais į šichaną, pažvelgia į saulę: ligi vienos toli, o saulė jau nebe toli nuo pakraščio.

Taip eina Pachomas, sunku jam, bet vis didina ir didina žingsnį. Ėjo, ējo — vis dar toli; émė bėgti tekinas. Metė pavalkti, batus, pléčką, kepurę metė, tiktais kastuvėlių laiko, juo pasiramsčiuoja. „Ak, — galvoja, — įsigiedžiau, visą reikalą sužlugdžiau, nepribėgsiu iki saulėlydžio." Ir iš baimės jam dar labiau kvapą užima. Bėga Pachomas, marškiniai ir kelnės nuo prakaito prie kūno limpa, burnoje visai išdžiūvo. Krūtinėje lyg kalvio dumplémis dumia, o širdyje plaktuku muša, ir kojos lyg nesavos — linksta. Klaiku pasidarė Pachomui: galvoja, „kad tik nenumirčiau iš įtempimo".

Mirti bijo, o sustoti negali. „Tiek, — galvoja, — nubėgau, o dabar sustoti, — kvailiu pavadins." Bėgo, bėgo, jau pribéga arti ir girdi: spiegia, klykia ant jo baškirai, ir nuo jų šauksmo jo širdis dar labiau įkaista. Bėga Pachomas iš paskutinių jėgų, o saulė jau į pakraštį slenka, į rūką įslinko; didelė, raudona, kruvina pasidarė. Štai štai ims ir nusileis. Saulė žemai, bet ir iki vienos jau visai nebe toli. Jau mato Pachomas, ir žmonės ant šichano jam rankomis mostaguoja, ji skatina. Mato lapės kailio kepurę ant žemės ir pinigus joje mato; mato ir seniūną, kaip jis ant žemės sėdi, rankomis už pilvo laikosi. Ir atsiminė Pachomas sapną. „Žemės, — galvoja, — daug, bet ar leis dievas joje gyventi. Ok, pražūdžiau aš save, — galvoja, — nepribėgsiu."

Dirstelėjo Pachomas į saulę, o ji prie žemės prislinko, kraštelius jau pradėjo slėptis ir lanku į pakraštį įsirėzė. Pasispartino iš paskutinių jėgų Pachomas, palinko į priešakį kūnu, vos-ne-vos kojas spėja statyti, kad ne-

pargriūtų. Pribėgo Pachomas prie šichano, staiga tamsu pasidarė. Atsigrįžo, — saulė jau nusileidusi. Aikteléjo Pachomas. „Dingo, — galvoja, — mano triūsas.“ Jau norėjo sustoti, bet girdi baškirus vis klykiant, ir jis prisimė, kad iš pakalnės jam atrodo, kad nusileido, o iš minė, kad iš pakalnės jam atrodo, kad nusileido, o iš užbėgo ant šichano. Ant šichano dar šviesu. Užbėgo Pachomas, mato — kepurę. Prieš kepurę sėdi seniūnas, kvatoja, rankomis už pilvo laikosi. Prisiminė Pachomas sapną, aikteléjo, pakirto kojas, ir parpuolé jis priešakiu, rankomis kepurę pasiekė.

— Ai, šaunus vyras! — sušuko seniūnas. — Daug žemės įsigijo!

Pribėgo Pachomo bernas, norėjo ji pakelti, o iš jo burnos teka kraujas, ir jis guli nebe gyvas.

Baškirai papliauškino liežuviai, apgailėjo.

Bernas paémė kastuvėlį, iškasė Pachomui kapą, lygiai tiek, kiek jis turėjo nuo kojų ligi galvos — tris aršinus, ir ji užkasė.